

בגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרָשַׁת פִּינְחָס

כג' תמוז תשפ"ה

הפטרה: דברי ימיהו

מברכים ראש חודש אב שיחול ביום שבת

המולד ביום שישי בשעה 10:42, 5 חלקים

יציאת שבת ר"ת: 21:12

גיליון 923

יציאת השבת:

20:29

ירושלים: 20:25

כניסת השבת:

19:17

ירושלים: 19:09

בין המצרים - אור לישראל

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

פרשת פנחס נקראת בדרך כלל בשבתות שבין המצרים. ואולם דווקא בפרשה זו כלולה פרשת המועדים שבה מזכירים כל מועדי ישראל. מדוע נאמרת פרשה זו דווקא בין המצרים? הצדיק רבי לוי יצחק מברדצ'ב הסביר: כי דווקא בזמן שישראל מתאבלים אבל גדול על חורבן בית המקדש יש חשש שיהיו כאלה שישקעו בתהומות העצבות והייאוש ולפיכך קוראים בשבת זו על המועדים ודרך עשייתם בימי המקדש בהבאת קורבנות, כדי להפיג מעט מצער החורבן.

נוסף לכך יש בקריאה זו לעורר את עם ישראל לשוב בתשובה שלימה, אז יבנה בית המקדש מיד ותשוב עבודת הקורבנות, שהרי בכוהנו הדבר. וכמו שאמרו: כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו. והלא יש מרחק בין בנין המקדש שצריך לו זכות גדולה לבין חורבן המקדש? והטעם, כי אם היו מתקנים את מעשיהם היה צריך בית המקדש להבנות. עוד יש לומר: שהרי קיימת הבטחה של הקב"ה כי ימים אלו של צער יהפכו לשמחה כמו שנאמר בנביא (זכריה ח, ט): "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי (ז' בתמוז), וצום החמישי (ט' באב), וצום השביעי (צום גדליה) וצום העשירי (עשרה בטבת) יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים". ולפי זה יהיה ז' בתמוז יום טוב ראשון של חג ומ' באב יום טוב שני של חג, והימים שבאמצע ימים טובים כחולו של מועד, ואין זמן טוב יותר לקרוא את פרשת המועדות מתאריך זה.

אין הדבר תלוי אלא בנו ובמעשנו, וההוכחה לכך מפנחס שבזכות עשיית מעשהו הכביר הציל את עם ישראל כולו מכליה, והביא עלינו ועליהם שלום וגם זכה לעצמו בברית שלום. איננו נדרשים למעשה גדול כפנחס, אלא למעשים קטנים של קירוב לבבות ואחדות, נתפלל שנוכה לגאולה השלימה בקרוב, אמן.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *

הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

החובה לכבד את מועדי ישראל

בפרשה מוזכרת פרשת המועדים, ובה פירוש מועדי ישראל. על החובה לכבדם והעונש למזלזל בהם מובא:

רבי אלעזר המודעי אומר, המחלל את הקדשים, והמבזה את המועדות, והמלבין פני חברו ברבים, והמפר בריתו של אברהם אבינו עליו השלום, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא:

אבות, ג, יב.

רבי אלעזר המודעי - היה מתלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי. מוצאו של רבי אלעזר, כפי שמעיד כינויו היה ממודיעין, עירם של החשמונאים. עיקר מאמריו עסקו באגדה ובפירוש המקראות. רבן גמליאל דיבנה היה רגיל לומר עליו (שבת נה, ב מגילה טו, ב ועוד): "עדיין צריכים אנו למודעי".

ואולי רמז יש כאן בכינויו מודעי - שהיה מודיע לחכמים את פירוש המקראות או שהיה ידוע בפירושו למקראות, ולכל זה זכה בזכות צדקותיו וחסידותו הגדולה כמרומו בשמו אלעזר, האל - עזר וכפי שיבואר להלן.

במאמרו היחיד במשנה באבות, מונה רבי אלעזר המודעי חמשה חטאים, שהעושה אותם אין לו חלק לעולם הבא. מה מייחד את החטאים הללו משאר עבירות? נראה, כי בעוד שיתר העבירות נעשים מתוך התגברות יצרו של האדם עליו, הרי שעבירות אלו נעשות מתוך כפירה וביזוי דבר ה' וכך דרשו בברייתא (סנהדרין זט, א) את הנאמר בתורה (במדבר טו, ל-לא): "והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה, כי דבר ה' בזה ואת מצוותו הפר, הכרת תכרת הנפש ההיא עוונה בה". וכך דרשו: "כי דבר ה' בזה ומצוותו הפר הכרת תכרת - זה האומר אין תורה מן השמים. דבר אחר: כי דבר ה' בזה - דבר אחר: כי דבר ה' בזה - זה המגלה פנים בתורה, ואת מצוותו הפר - זה המפר ברית בשר. הכרת תכרת, הכרת - בעולם הזה, תכרת - לעולם הבא. מכאן אמר רבי אלעזר המודעי: המחלל את הקדשים, והמבזה את המועדות והמפר בריתו של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, והמלבין פני חברו ברבים, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים - אין לו חלק לעולם הבא".

יש אדם החוטא בגופו שיצרו תוקפו לעבור עבירה. ואולם חמור ממנו החוטא בנפשו, כלומר, החוטא מתוך אידיאל ועקרון מחשבתו, עונשו של זה 'הכרת תכרת': הכרת - בעולם הזה, תכרת - לעולם הבא. חמשת החטאים המנויים כאן כוללים את חמשת הדעות הכפרניות לכל קדושה באמונה היהודית.

המחלל את הקדשים - שאינו נזהר בקדשים כהלכה, והוא מטמא אותם, או שהוא נהנה ומועל בהם, או שהוא מטיל בהם מום, או שהוא מוציאם חוץ למקומם, (קדשי קדשים חוץ לעזרה, וקדשים קלים חוץ לירושלים). כל זה בכלל 'המחלל את הקדשים'. וכיון שהוא מחלל אותם במזיד, מוכח הדבר שהוא כופר בקדושתם ואינו מאמין שבאה עליהם מצוות ה', (הרמב"ם בפירושו למשניות). הגמרא (במסכת פסחים נו, א) מספרת על שתי צווחות שצוחה העזרה על כהנים שלא נהגו כשורה בעבודת הקודש וביניהם: יששכר איש כפר ברקאי, שהיה מכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים, שהיה כורך ידיו בשיראים בשעת עבודת הקורבנות. וחציצה פוסלת בקדשים שכתוב: 'ולקח הכהן', צריך שיקח בעצמו ועוד שדרך בזיון הוא.

ומה היה גמולו? פעם ישבו מלך ומלכה מבית חשמונאי לסעודה, המלך אמר: בשר הגדי טוב למאכל יותר מן הכבש. והמלכה אמרה: בשר הכבש טוב למאכל יותר מן הגדי. אמרו: יבוא הכהן הגדול שהוא מעלה קורבנות בכל יום ונשאלנו. כשבא הראה בידו בדרך צחוק ואמר: אם בשר הגדי היה טוב יותר היו מעלים אותו לקורבן התמיד. המלך שנעלב מהתנהגותו של הכהן אמר: הואיל ואין עליו אימת מלכות יקוצו את ידו הימנית. נתן שוחד לעבדי המלך וחתכו לו את ידו השמאלית. שמע המלך וגזר שיחתכו לו את ידו הימנית, כך שנשאר גידם בשתי ידיו. אמר רב יוסף: ברוך המקום ששילם גמולו של יששכר איש כפר ברקאי בעולם הזה.

המועין יראה כי במעשה זה קיבל יששכר הכהן גמולו מידה כנגד מידה. כמו שנהג מנהג בזיון וחלל הקודשים בידיו כנגד מלכו של עולם, כך נהג בזיון בידו כנגד אותו המלך, ואף המלך אמר: כיון שאין עליו אימת מלכות יקוצו את ידו הימנית. ושוב זלזל בדבר המלך בנותנו שוחד שיקוצו את ידו השמאלית ונענש בשנית שקצצו גם את ידו הימנית, כיון שכך על ידיו שיראים בשעת העבודה ולא חש לאימת מלכו של עולם ובזה ניחא שלא פירשו שם המלך והמלכה.

גם דברי רב יוסף מובנים היטב בהקשר למשנתנו. שהרי המחלל את הקדשים עונשו חמור - "הכרת תכרת", הכרת - בעוה"ז, תכרת - בעוה"ב. והנה על ידי שקיבל יששכר איש כפר ברקאי כל הרואה אומר ברקאי ואת עונשו בעולם הזה ככרת, בכריתת שתי ידיו, עשה תשובה ולא נכרת מן העוה"ב.

והמבזה את המועדות - שעושה בהם מלאכה, (אמנם חלקו הראשונים אם מדובר דווקא בעושה מלאכה במועד ממש או אפילו בחולו של מועד). וכאמור בפסחים (ק"ה, א): "אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: כל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה. שנאמר: 'אלהי מסכה לא תעשה לך' וסמוך לו: 'את חג המצות תשמור'". כיון שהוא מבזה את המועדות מראה שכופר באמונה שהקב"ה ברא את העולם ומנהיגו והוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים. והלוא כל המועדות הם עדות להשגחתו התמידית של בורא עולם על עמו ישראל.

והמלבין פני חברו ברבים - המעליב את חברו בפני הרבים. ובגמרא (בבא מציעא נ"ח, ב): כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים, שאנו רואים שבתחילה פניו מסמיקות ומאדימות ולבסוף חיוורות ולבנות. עוד אמרו שם, שהמלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, והוא כדעת תנא דידן. וממעשה יהודה ותמר (בראשית לח, כה) שהוציאוה להישרף על שהרתה (ליהודה), למדו שנוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים (כתובות ס"ו, ב). ופירש רש"י: "לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת, אלא 'לאיש אשר אלה לו'.

אמרה: אם יודה מעצמו, יודה, ואם לאו ישרפוני, ואל אלבין פניו". ולפי דרכנו, המלבין פני חברו ברבים, מראה לעין כל כי כופר הוא באמונה שהאדם נברא בצלם אלוהים. ואפילו בזמן שיש חובה לאדם להוכיח את חברו החוטא כבר הזהירה התורה: 'ולא תשא עליו חטא'. והמפר בריתו של אברהם אבינו עליו השלום - שלא מל את בנו, או שלא מל את עצמו כשלא נימול בילדותו. וכן המושך את ערלתו לכסות את מילתו, כדי שלא יהא ניכר שהוא מהול. ובזה כופר הוא בקדושתו של עם ישראל, שהעורלה מאוסה היא שנתגנו בה הגויים, שנאמר: 'כי כל הגויים ערלים' ואילו המל את עצמו נקרא שלם, וכן הוא אומר באברהם: 'התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך'.

והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה - בתלמוד (סנהדרין צ"ט, ב) נאמרו מספר פירושים: הכופר במה שכתוב בתורה. וכן המבזה תלמיד חכם או מבזה חברו בפני תלמיד חכם. ויש סוברים שהוא כמנשה המלך, שהיה יושב ודורש בהגדות של דופי ומתלוצץ בדברי תורה ואמר: "וכי לא היה לו למשה לכתוב אלא "ואחות לוטן תמנע ותמנע היתה פלגש לאליפז..." ובירושלמי (מסכת פאה פ"א, ה"א) אמרו: זה האומר אין תורה מן השמים, והקשו שהאומר אין תורה מן השמים אין לו חלק לעולם הבא? אלא זה העובר על התורה בפרהסיא כגון יהויקים מלך יהודה וחבריו. הצד המשותף לכל הפירושים הנ"ל הוא הכפירה והזלזול בקדושתה של התורה, מצוותיה ולומדיה.

אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא - אם בשאר עבירות אפשר לסגור על האדם ולומר שיצרו תקפו, הרי עברות אלו חמורות הן, שהעושה אותן כופר בעיקרי האמונה והוא בכלל הכתוב (במדבר טו, לא): "כי דבר ה' בזה ומצוותיו הפר הכרת תכרת". (ע"פ ספר "מעשה אבות")

הלכות בין המצרים

א. שלושת השבועות, שמתחילים מליל י"ז בתמוז ונמשכים עד תשעה באב, הם ימים של צער, שעליהם נאמר (איכה א, ג): "כָּל רֶדְפָּהּ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְּצָרִים". ולכן המליצו חכמים לנקוט במושג זהירות בימים אלו שמועדים לפרענות, למשל, ההולכים לטיול או לרחוץ בים, אף שתמיד צריכים להיזהר ולשמור את הנפש, בימים אלו יזהרו יותר. תקנו חז"ל לקרוא בשלוש השבתות שבין המצרים הפטרות העוסקות בפרענויות. ובשבע השבתות שאחר תשעה באב, קוראים שבע הפטרות של נחמה.

ב. נוהגים להיזהר שלא לאכול פרי חדש בימים אלה, מליל י"ז בתמוז עד אחרי תשעה באב, כדי שלא יצטרכו לברך עליו "שהחיינו". ומותר לברך שהחיינו על פרי חדש בשבתות שבינתיים, ובפרט שיש צורך בדבר משום כבוד שבת. אולם לאחר ראש חודש אב, אין ללבוש בגדים חדשים אף בשבת. מי ששכח בימי בין המצרים שפרי זה הוא חדש, וטעה וברך עליו בימות החול ברכת הנהנין, ולפני שטעם נזכר שהוא פרי חדש, יברך שהחיינו ויאכל מהפרי.

ג. יוצאי אשכנז וחלק מהספרדים, ובתוכם יוצאי מרוקו וג'רבה, נוהגים שלא להסתפר בשלושת השבועות. ושאר הספרדים נוהגים להחמיר בזה בשבוע שחל בו תשעה באב בלבד. וכן לגבי נישואין, נהגו האשכנזים והתימנים ורוב הספרדים, שלא לערוך נישואין בכל שלושת השבועות, ושאר הספרדים מקילים בזה, ורק מראש חודש אב אין עורכים נישואין.

ד. כתבו האחרונים, שאסור לערוך ריקודים ומחולות מ"ז בתמוז ועד תשעה באב (מ"א תקנא, י). ובכלל זה אסרו בימים אלו נגינה ושמיעת כלי זמר. לפיכך אסור לקיים בשלושת השבועות חוגי הרקדה, קונצרטים וערבי שירה, וכן אסור להשתתף בהם. מותר ליהודי שמתפרנס ממנגינה לנגן לצורך פרנסתו במסיבות של גוים עד סוף חודש תמוז, ואף שהוא מנגן שם נגינוני שמחה, אין הוא שמח כל כך מפני שהוא מרוד בעבודתו, אבל מראש חודש אב ואילך לא ינגן (באו"ה תקנא, ב).

ה. נהגו ברוב קהילות ישראל, שלא לישא אשה בשלושת השבועות. ואף שמעיקר הדין איסור נשיאת אשה בימי האבלות על החורבן חל רק על נישואי רשות, היינו על מי שכבר יש לו בן ובת וקיים בהם מצוות פריה ורביה, אבל מי שעדיין לא קיים את המצווה, היה רשאי לישא אשה אפילו בתשעת הימים. אולם כיוון שימים אלו הם ימי פרענות, נהגו שלא לערוך בהם שום נישואין, מפני שראוי שהנישואין יערכו בסימן טוב ובמזל טוב, ובימים אלו אין סימן טוב ומזל טוב. ויש מהספרדים שנהגו להימנע מנישואין רק בתשעת הימים.

ו. מסיבת אירוסין ביתית וצנועה, שהיא מסיבה על הסכמת בני הזוג להינשא, כיוון שיש בה צד של מצווה, מותר לקיימה עד ראש חודש אב. אבל מסיבת אירוסין גדולה אסור לעשות בשלושת השבועות. ובתשעת הימים שצריך למעט בהם בשמחה, אסור לקיים אפילו מסיבת אירוסין ביתית וצנועה. אבל מותר להורי החתן והכלה להיפגש ולקבוע את תנאי החתונה.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפ"צ: ציפורה ויושע לוי. שרה בת שמחה. עזר בן עישת. תקוה בת עזיהו. אליהו בת ג'אן. אסנת בת זיהבה. מויל בת ענולה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנט.

הדאל בן אביגיל. אליהו בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת חוהדה. עדן בת רחל. מיטל מוריה אדרי. יוסף בן מיכל. דוד ביטון ח"י.

להחזרת נעדריו צה"ל ושבוייו ובהם: הדר גולדן, גיא חבר, רון ארד, יהודה כץ. וכל החטופים והשבויים בעזה!

לעילוי נשמת: הגר"ע יוסף. הגר"מ אליהו. רבי מסעוד מלול. רבי יעקב שושן. יצחק דרעי. מקסים חיים דרעי. טיר נחום. ישראל אברהם נון. אורן מועלם. דוד גרוסברג. מירי פולק.

אסתר וענבר נחום. עמוס דגרי. אסתר בת תורא. אליהו בת פריחה. אריה בן שבע. ציונה בת דוד. יצחק ולאה אסתר. עזיהו עמוס. דוד רחל לוי. בנימין יהודה. טירה שבע. אסתר אלקוב.

אברהם בן ששאי אלעזר. לאור רחמים. דבורה ואילן מועלם. מיטל וקנין. איתי אפרן. אליה שחר. יצחק בן פנחס. יצחק וטנדה אילוז ז"ל. אורי יצחק אילוז ח"ד. סרן אורי יעקב שושן ח"ד.

ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שגדור, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון ח"ד. אברהם ולאה ציטרון ז"ל.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה